

بررسی الگوی مصرف منطقی داروی فنی توئین براساس شاخصهای فارماکوکینتیک در بیماران با ترومای سر

* دکتر مجید شهرتی^۱، دکتر مجتبی مجتهدزاده^۲

چکیده

سابقه و هدف: فنی توئین یک داروی ضد تشنج است که باعث پایدار نمودن غشاء سلولهای عصبی شده و انتشار حملات تشنجی را از طریق افزایش خروج یا کاهش ورود یونهای سدیم از غشاء سلول محدود می‌سازد. با توجه به فارماکوکینتیک خاص این دارو و ارتباط مهمی که غلظت آزاد دارو با سطح خونی آلبومین دارد و به جهت تغییراتی که در میزان آلبومین سرم در بیماران با ترومای سر وجود می‌آید توجه به تغییرات فارماکوکینتیک و تنظیم دوز دارو در این بیماران اهمیت پیدا می‌کند.

مواد و روشها: در این مقاله توصیفی ۱۸ بیمار ساله که همگی دچار ترومای سر شده و در بخش ICU بستری بودند، وارد مطالعه شدند. از این بیماران که داروی فنی توئین را براساس دستور پزشک معالج دریافت میکردند نمونه خونی در زمانهای مشخص اخذ می‌شد و سپس غلظت خونی فنی توئین بروش Immunoassay technique (FPIA) اندازه گیری شده و براساس محاسبات فارماکوکینتیک جمعیتی (population pharmacokinetic) دوز دریافتی فنی توئین برای هر بیمار محاسبه و با دوز تجویز شده در بخش مقایسه گردید.

یافته‌ها: بین دوزهای نگهدارنده محاسبه شده براساس غلظت‌های پیک و تراف و محاسبات فارماکوکینتیک با دوز تجویز شده در بخش برای هر بیمار اختلاف معنی داری مشاهده می‌شود ($p < 0.001$). همچنین بین متوسط V_{max} (ماکزیمم سرعت متابولیسم دارو) در بیماران مورد مطالعه با متوسط V_{max} گزارش شده براساس سایر مقالات و در سایر نژادها اختلاف معنی داری مشاهده می‌شود ($p < 0.05$).

نتیجه گیری: از مطالعه حاضر، چنین نتیجه گیری می‌شود که در اکثر موارد (۷۱٪) بدليل تغییرات فارماکوکینتیکی در این بیماران، غلظت خونی فنی توئین خارج از محدوده درمانی می‌باشد و با توجه به متوسط V_{max} در جمعیت مورد بررسی، اندازه گیری سطح خونی فنی توئین و بخصوص پارامترهای فارماکوکینتیکی نظیر V_{max} و اصلاح دوز درمانی براساس این پارامترها یک ضرورت کلینیکی می‌باشد.

کلمات کلیدی: ترومای سر، فنی توئین، ماکزیمم سرعت متابولیسم دارو

مقدمه

می‌سازد. با توجه به فارماکوکینتیک خاص این دارو و ارتباط مهمی که غلظت آزاد دارو با سطح خونی آلبومین دارد و به جهت تغییراتی که در میزان آلبومین سرم در بیماران با ترومای سر وجود می‌آید و همچنین هیپرمتابولیک و هیپرکاتابولیک شدن بیماران متعاقب ترومای سر توجه به تغییرات فارماکوکینتیک و تنظیم دوز دارو در این بیماران اهمیت پیدا می‌کند. مطالعات گسترده‌ای در خصوص استفاده از

فنی توئین از جمله داروهای ضد تشنج است که بدليل وجود فرم تزریقی آن و ایجاد خواب آلودگی کمتر و اثرات همودینامیکی موجه‌تر، نسبت به بقیه داروهای ضد صرع استفاده وسیعی پیدا کرده است (۱). فنی توئین یک داروی ضد تشنج است که باعث پایدار نمودن غشاء سلولهای عصبی شده و انتشار حملات تشنجی را از طریق افزایش خروج یا کاهش ورود یونهای سدیم از غشاء سلول محدود

۱- استادیار، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، مرکز تحقیقات آسیبهای شبیهای (نویسنده مسئول)

۲- استاد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران، گروه داروسازی بالینی، مرکز آموزشی - درمانی سینا

می شدند. از بین بیمارانی که واجد شرایط ورود به مطالعه بودند بصورت تصادفی تعدادی بیمار انتخاب شدند.

جمع آوری نمونه های سرمی بیماران:

نمونه گیری خون از تمام بیماران بعد از پنج دوز از مصرف فنی توئین صورت می گرفت. نمونه های سرمی تراف، نیم ساعت قبل از دوز دوم و نمونه های سرمی پیک نیم تا یک ساعت بعد از تجویز دوز دارو گرفته می شدند. برای هر نمونه ۵ سی سی خون سیاه رگی از بیمار گرفته می شد. اطلاعات مورد نیاز مطالعه نظیر دوز مصرف فنی توئین، زمان شروع مصرف دارو و زمان پایان مصرف دارو و همچنین زمانهای دقیق نمونه گیری از بیماران در فرمهای مخصوص به دقت ثبت می شدند. تمامی بیماران یک نمونه سرمی پیک و یک نمونه سرمی تراف داشتند. نمونه های اخذ شده از بیماران بلا فاصله سانتریفوژ می شدند و عمل سانتریفوژ برای تمامی نمونه ها برای مدت ۱۵ تا ۲۰ دقیقه با سرعت ۳۰۰۰ دور در دقیقه صورت می گرفت و سرم از گلوبولها جدا می گردید، سپس نمونه ها در فریزر ۲۰-درجه سانتی گراد نگهداری شده و در یک روزه در شرایط یکسان تعیین مقدار گردیدند. اندازه گیری غلظت سرمی فنی توئین با استفاده از دستگاه، Merck VITALAB Eclair (TDX) ساخت کارخانه مرک آلمان صورت گرفت که اساس کار این دستگاه بر پایه فلورسانس پلاریزشن ایمونوواسی (FPIA) می باشد.

از نمونه سرمی بیمار به میزان ۵۰ میکرولیتر برداشته می شود و با استفاده از بافر مخصوص دستگاه به نسبت ۷۰ رقیق می گردد. این عمل دوباره با استفاده از ۵۰ میکرولیتر از محلول بدست آمده تکرار می شود. معرف شماره ۱ که در واقع همان آنتی ژن مارکه شده است به میزان ۵۰ میکرولیتر به محلول اضافه می شود و به مدت یک دقیقه در دمای ۳۷ درجه سانتی گراد در گرمانخانه دستگاه قرار داده می شود. محلول حاصل، محلول شاهد خواهد بود که توسط دستگاه میزان میکروپلاریزاسیون آن خوانده می شود. سپس ۵۰ میکرولیتر از معرف شماره ۲ که همان آنتی بادی مناسب می باشد به محلول شاهد اضافه می شود و به مدت ۶ دقیقه در گرمانخانه قرار داده می شود. محلول حاصل به عنوان نمونه توسط دستگاه اندازه گیری می شود و میزان اختلاف با شاهد بطور خودکار توسط دستگاه محاسبه شده و میزان نهایی غلظت سرمی توسط دستگاه اعلام می شود. که غلظت سرمی فنی توئین بر حسب mg/L بدست می آید.

فنی توئین جهت پیشگیری و کنترل تشنج در بیماران با ترومای سر صورت گرفته است و اثرات این دارو در پیشگیری از تشنج که معمولاً طی هفته اول بعد از ترومای بوجود می آید ثابت شده است (۲، ۳). مطالعات گذشته نشان داده است که تشنج بعد از ترومای سر به در صورت بروز می کند. یکی تشنج زودرس (Early Seizure) که در هفته اول بعد از ترومای سر بوجود می آید و دیگری تشنج دیررس (Late Seizure) که در هفته های بعد بروز می کند و بدليل اینکه تشنج باعث افزایش سرعت متابولیسم اکسیژن مغز CMRO₂ (Cerebral Metabolic Rate of Oxygen) می شود، درمان پیشگیری کننده آن توسط فنی توئین و دیگر داروهای ضد ضرع توصیه می شود (۴). اما با توجه به اینکه فنی توئین حتی در غلظت های درمانی نیز دارای کینتیک غیر خطی بوده و غلظت سرمی آن به سهولت قابل پیش بینی نمی باشد؛ لذا تغییرات فارماکوکینتیکی غلظت فنی توئین پیچیده می باشد و به همین دلیل ضرورت دارد غلظت پلاسمای آن مانیتور گردد (۵، ۶). مکانیسم های مختلفی را در خصوص بوجود آمدن تغییرات فارماکوکینتیکی در این بیماران پیشنهاد می کنند که از جمله آنها می توان به افزایش وابسته به استرس متابولیسم کبدی دارو بعلت وضعیت هیپرتابولیک یا هیپرکاتابولیک بودن بیمار و افزایش کسر آزاد دارو و متعاقب آن افزایش کلیرانس فنی توئین تام اشاره نمود. در این تحقیق برآن شدیم که این تغییرات فارماکوکینتیکی را در بیماران با ترومای سر در جمعیت ایرانی مورد بررسی قرار دهیم.

مواد و روشها

این مطالعه توصیفی مقایسه ای که بصورت آینده نگر در سال ۱۳۸۳ در بخش مراقبتها ویژه جنرا و مراقبتها ویژه جراحی اعصاب بیمارستان دکتر علی شریعتی تهران انجام گرفت. بیماران پذیرش شده در بخشها فوق با توجه به تشخیص پزشک معالج تحت درمان داروئی قرار می گرفتند و مداخله ای در روند تجویز داروی فنی توئین صورت نمی گرفت. بیمارانی که دامنه سنی بین ۱۸ تا ۵۰ سال داشتند و بدليل ترومای سر در بخش مراقبتها ویژه بستری بودند و داروی فنی توئین تزریقی را دریافت می کردند مشروط به داشتن غلظت آلبومین نرمال وارد مطالعه می شدند و بلعکس بیمارانی که نارسائی مزمن کبدی یا کلیوی داشتند یا داروی فنی توئین و یا داروهای تداخل کننده با فنی توئین را از قبل استفاده می کردند از مطالعه حذف

های مراقبت‌های ویژه به منظور پیشگیری از تشنج بکار می‌رود. با توجه به اینکه فنی ترئین از جمله داروهایی است که دارای ایندکس درمانی پائین می‌باشد نوسانات غلظت دارو احتمال ایجاد مسمومیت یا بر عکس فقدان اثر بخشی درمانی را بدنال دارد، از طرفی با توجه به فارماکوکینتیک خاص این دارو و ارتباط مهمی که غلظت آزاد دارو با سطح خونی آلبومین دارد و به جهت تغییراتی که در میزان آلبومین سرم در بیماران با ترومای سر وجود می‌آید و همچنین هیپرمتابولیک و هیپرکاتابولیک شدن بیماران متعاقب ترومای سر توجه به تغییرات می‌باشد (۱، ۲). یکی از مشکلات تجویز فنی توانین در بیماران شدیداً بحال ثابت نگهداشت غلظت درمانی است که گاهی نیاز به افزایش دوز دارو بدنال القاء متابولیسم دارو در شرایط بالینی خاص را می‌طلبد (۷، ۸). همچنین تحقیقات مختلف نشان داده است که متابولیسم اکسیداتیومیکروزومال فنی توانین ممکن است در اثر فاکتورهای مانند سن، داروهای همراه و بیماریهای زمینه‌ای تغییر کند و همینطور در بیماران دچار صدمات مغزی- عصبی در اثر هیپرمتابولیک و هیپرکاتابولیک شدن بیمار تغییرات فیزیولوژیک چشمگیری بوجود می‌آید که میتواند روی فارماکوکینتیک بیمار تاثیر گذار باشد. لذا با توجه به این واقعیتها، بدست آوردن غلظت خونی و محاسبه دقیق دوز دارو بسیار مهم بوده و ارزیابی متغیرهای دخیل در فارماکوکینتیک دارو اهمیت زیادی پیدا می‌کند. در این مطالعه دونمونه سرمی یکی نمونه سرمی تراف (نیم ساعت قبل از تجویز دوز بعدی) و دیگری نمونه سرمی پیک (نیم تا یک ساعت پس از تجویز دارو) از بیمار گرفته شد. سپس متغیرهای فارماکوکینتیک بدست آمده از بیماران توسط فرمولهای فارماکوکینتیک محاسبه و با متغیرهای فارماکوکینتیک جمعیتی مقایسه گردید. بررسی آماری غلظت پیک اندازه گیری شده با متوسط (mg/l) $10 \pm 4/9$ و غلظت تراف اندازه گیری شده با متوسط (mg/l) $345/8 \pm 62/1$ و دوز نگهدارنده پیک با متوسط (mg/l) $2877 \pm 87/4$ و مقایسه آنها با دوز تجویز شده در بخش (mg/l) $28976 \pm 83/2$ نشان می‌دهد که از نظر آماری دوز نگهدارنده تراف با متوسط (mg/l) $2877 \pm 87/4$ و دوز نگهدارنده تجویز شده در بخش (mg/l) $28976 \pm 83/2$ اختلاف معنی داری را نشان می‌دهد (۰/۰۰۱ < p).

در این تحقیق از ۸۳ بیمار مورد مطالعه، ۵۶ بیمار (۶۷/۵٪) غلظت خون کمتر از $10 mg/l$ و ۱۹ بیمار (۲۲/۹٪) غلظت خونی $10-20 mg/l$ و ۸ بیمار

آنالیز داده‌ها

غلظت‌های سرمی بدست آمده و سایر داده‌های دموگرافیک بیماران توسط نرم افزار SPSS پردازش شده و شاخصهای فارماکوکینتیک برای هر بیمار تعیین و دوز مناسب فنی توانین با توجه به شاخص‌های بدست آمده و با استفاده از فرمولهای فارماکوکینتیکی محاسبه گردید. (کلیه نتایج به صورت Mean $\pm SD$ نشان داده شدو تفاوت‌های آماری بین داده‌ها با استفاده از آزمون two tailed-t student و ANOVA یک طرفه آزمون شد و همگنی واریانس‌ها با آزمون Levene مشخص شد. (۰/۰۵ < p) به عنوان اختلافات معنی دار از نظر آماری لحاظ شد.)

یافته‌ها

در این مطالعه ۸۳ بیمار دچار صدمات مغزی بستری در بخش مراقبت‌های ویژه مورد بررسی قرار گرفتند. متوسط سن بیماران مورد مطالعه ($39 \pm 17/8$) بود. متوسط GCS (Glasgow Coma Scale) بیماران مورد مطالعه ($73 \pm 4/3$) بود که از این میان، ۵۰/۶٪ بیماران دارای GCS کمتر از ۸ و ۹٪ بین ۸-۱۲ داشتند و بقیه بیماران (۳۷/۵٪) از هوشیاری بالاتری برخوردار بودند. متوسط داروی تجویز شده در بخش (mg/l) $83/2 \pm 28/6$ بود.

از ۸۳ بیمار مورد مطالعه ۴۹ بیمار مرد (۵۹٪) و ۳۴ بیمار (۴۱٪) زن بودند. که متوسط دوز نگهدارنده محاسبه شد (mg/day) 392 ± 772 بود. مقایسه دوز تجویز شده در بخش برای بیماران (mg/day) $2896 \pm 83/2$ و دوز نگهدارنده محاسبه شده از طریق داده‌های فارماکوکینتیک (mg/day) 392 ± 772 اختلاف معنی داری از لحاظ آماری نشان می‌دهد (۰/۰۰۱ < p). همچنین مقایسه دوز تجویز شده در بخش سرعت متابولیسم دارو ($Vmax$) ارتباط معنی داری داشت (۰/۰۱ < p). رابطه بین وضعیت هوشیاری بیمار (GCS) و حداقل سرعت متابولیسم دارو ($Vmax$) ارتباط معنی داری را نشان نداد (۰/۰۵ < p). متوسط $Vmax$ اندازه گیری شده در بیماران مورد مطالعه (day/mg) $526/0.2 \pm 116/98$ و متوسط $Vmax$ گزارش شده بر اساس مقالات و محاسبات فارماکوکینتیک جمعیتی (day/mg) $475/5 \pm 62/2$. دارای اختلاف معنی دار می‌باشد (۰/۰۵ < p).

بحث و نتیجه‌گیری

فنی توانین یک داروی ضد تشنج با کاربرد وسیع است که امروزه بطور متداول در بیماران شدیداً بحال دچار ترومای سر بستری در بخش

پروتئین بایندینگ و القاء متاپولیسم دارو یا افزایش گذرای عملکرد کبدی بدنیال استرس می باشد. Bauer و همکارانش در مطالعه خود به مقایسه غلظتهای پلاسمایی فنی توئین در ۱۰ بیمار ترومایی با ۱۰ بیمار صرعی بزرگسال که بطور مزمن فنی توئین دریافت می کردند پرداخته و دریافتند که گرچه از نظر آماری غلظتهای پلاسمایی توانال فنی توئین در بیماران ترومای سرپائین تزویر محدوده درمانی است اما غلظتهای آزاد دارو، در هر دو گروه بیماران یکسان و در محدوده درمانی است. به نظر می رسد درصد بالاتر فنی توئین آزاد نتیجه هبیوالبومینی در بیماران ترومای سر می باشد(۱۲). متوسط V_{max} اندازه گیری شده در بیماران مورد مطالعه (mg/day) (526.02 ± 116.98) و متوسط V_{max} گزارش شده بر اساس مقالات و محاسبات فارماکوکنیتیک جمعیتی (mg/day) (475.5 ± 62.2) می باشد در نتیجه متوسط V_{max} در بیماران ایرانی از متوسط V_{max} مربوط به سایر نژادها بیشتر و اختلاف معنی دارای نشان می دهد($p < 0.05$). با توجه به نتایج این مطالعه به نظر می رسد بدلیل نادیده گرفتن تغییرات فارماکوکنیتیکی متعاقب ترومای سر روند مصرف فنی توئین جهت درمان تشنج ناشی از صدمات مغزی در بیماران بستری در بخش مراقبتها ویژه صحیح نبوده و اغلب بیماران غلظتها مرمی خارج از محدوده درمانی دارند و از طرفی تفاوت دوز نگهدارنده تجویزی و دوز نگهدارنده محاسبه شده در این مطالعه نشان می دهد که تعیین غلظت خونی جهت تنظیم دوز دقیق فنی توئین تزریقی در بیماران با ترومای سر ضروری است.

غلظت خونی بیشتر از $20 mg/dl$ (۷۶%) یعنی بالای محدوده درمانی داشتند. نظر به اینکه محدوده درمانی مطلوب دارو ($10-20 mg/dl$) میباشد غلظت های اندازه گیری شده در ۲/۳ بیماران (حدود ۷۱%) برای حصول پاسخ بالینی مناسب، نامطلوب است و تنها در ۲۲/۹% از بیماران غلظت دارو در محدوده درمانی قرار داشته است. فنی توئین از جمله داروهایی است که بدلیل خواب آوری پائین نسبت به سایر داروهای ضد صرع استفاده وسیع پیدا کرده است(۱-۳). علاوه بر آن این دارو پنجره درمانی پائین و کینتیک اشباع پذیر دارد لذا تغییرات متاپولیکی و تغییرات همودینامیک و بیوشیمیابی در بیماران بحرانی ترومایی ممکن است تغییرات اساسی در غلظت دارو ایجاد نماید(۹). تحقیقات نشان داده است که غلظت سرمی فنی توئین حتی در دوزهای افزایش یافته در طول درمان اولیه بیماران با آسیبهای مغزی زیر غلظت درمانی بوده بنابراین کارآبی فنی توئین با دوزهای رایج برای پیشگیری از تشنج های وابسته به ترومای سر یا هبیوکسی مغزی سوال برانگیز است(۱۰). متوسط کلیرانس کراتینین بیماران این مطالعه که طبق داده های فارماکوکنیتیکی محاسبه شده ($82 \pm 37.4 ml/min$) می باشد همبستگی معنی داری با سن بیماران نشان میدهد بطوریکه با افزایش سن کلیرانس دارو کاهش می یابد($p = 0.0523$, $n = 50$).

طی یک مطالعه انجام شده نشان داده شد که کلیرانس فنی توئین در بیماران ترومایی شدید، افزایش می یابد(۱۱). مکانیسم پیشنهادی در مورد افزایش کلیرانس فنی توئین، تغییرات

References

- Temkin NR, Dikmen SS, Wilensky AJ, Keihm J, Chabal S, Winn HR. A randomized, double-blind study of phenytoin for the prevention of post-traumatic seizures. *N Engl J Med.* 1990; 323(8):497-502.
- Schierhout G, Roberts I. Prophylactic antiepileptic agents after head injury: a systematic review. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 1998; 64(1):108-12.
- Beghi E. Overview of studies to prevent posttraumatic epilepsy. *Epilepsia.* 2003; 44 Suppl):21-6.
- Schierhout G, Roberts I. Prophylactic antiepileptic agents after head injury: a systematic review. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 1998; 64(1):108-12.
- Stowe CD, Lee KR, Storgion SA, Phelps SJ. Altered phenytoin pharmacokinetics in children with severe, acute traumatic brain injury. *J Clin Pharmacol.* 2000; 40(12 Pt 2):1452-61.
- Boucher BA, Hanes SD. Pharmacokinetic alterations after severe head injury. Clinical relevance. *Clin Pharmacokinet.* 1998; 35(3):209-21. Review. Erratum in: *Clin Pharmacokinet.* 2000; 38(4):304.

7. McKindley DS, Boucher BA, Hess MM, Rodman JH, Feler C, Fabian TC. Effect of acute phase response on phenytoin metabolism in neurotrauma patients. *J Clin Pharmacol.* 1997; 37(2):129-39.
8. Boucher BA, Rodman JH, Jaresko GS, Rasmussen SN, Watridge CB, Fabian TC. Phenytoin pharmacokinetics in critically ill trauma patients. *Clin Pharmacol Ther.* 1988; 44(6):675-83.
9. Moriya F, Hashimoto Y. Medicolegal implications of drugs and chemicals detected in intracranial hematomas. *J Forensic Sci.* 1998; 43(5):980-4.
10. Shaw MD, Foy P, Chadwick D. The effectiveness of prophylactic anticonvulsants following neurosurgery. *Acta Neurochir (Wien)*. 1983; 69(3-4):253-8.
11. Boucher BA, Rodman JH, Fabian TC, Cupit GC, Ludden TM, West ME, Ray MW. Disposition of phenytoin in critically ill trauma patients. *Clin Pharm.* 1987; 6(11):881-7.
12. Bauer LA, Edwards WA, Dellinger EP, Raisys VA, Brennan C. Importance of unbound phenytoin serum levels in head trauma patients. *J Trauma.* 1983; 23(12):1058-60.

Evaluation of phenytoin utilization based on key pharmacokinetic parameters in patients with head trauma

*Shohrati M; Ph.D¹, Mojtabahedzadeh M; Ph.D²

Abstract

Background: Phenytoin is commonly administered as an anticonvulsant agent to critically traumatic patients for seizure prophylaxis and treatment. It exhibits non-linear pharmacokinetic characteristic and requires frequent plasma level monitoring and dose adjustment. Based on the previous study, it is often difficult to achieve therapeutic levels in patients with head trauma using the recommended phenytoin dosing strategies. Therefore, we conducted a prospective, randomized study to evaluate pharmacokinetic parameters of phenytoin in patients with head trauma.

Materials and methods: In this prospective randomized study, eighty-three patients were enrolled. The dosing regimen of phenytoin was designed and individualized for each patient based on available population pharmacokinetic data and was compared with the administered dose. The peak and trough concentrations of collected blood samples were determined by TDX.

Results: Statistical analysis of the findings indicated that there were significant differences between administered doses of phenytoin and calculated doses based on peak and trough ($P<0.0001$). Additionally, our findings indicate the significant difference between previous population Vmax and and Vmax obtain from this study. Furthermore, this study showed that phenytoin plasma concentrations were sub therapeutic in the majority of cases (71%).

Conclusions: It seems that blood level monitoring of phenytoin in patients with neurosurgical trauma on the basis of drug pharmacokinetic parameters such as Vmax is necessary.

Key words: Head trauma, Phenytoin, Vmax

1- (*Corresponding author) Assistant professor, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Military Medicine Institute, Chemical Injury Research Center

2- Professor, Tehran University of Medical Sciences, Faculty of Pharmacy, Department of Clinical Pharmacy, Sina Medical Center